

فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش زبان انگلیسی

دکتر فرهاد قربان دردی نژاد
دانشگاه شهید رجایی
fdordi@yahoo.com

مفاهیم، الگوی تدریس و طرح درس

چکیده

فناوری اطلاعات و ارتباطات چنان تأثیر شگرف و عمیقی در تحول کیفی زندگی بشر و شتاب به سوی توسعه پایدار داشته است که به جای پرداختن به ضرورت کاربرد فناوری اطلاعات در آموزش زبان، باید از چگونگی انجام این مهم صحبت کرد. این مقاله، ضمن اشاره ای کوتاه به تاریخچه کاربرد رایانه در آموزش زبان، به تحولی که فناوری اطلاعات و ارتباطات در مفهوم یادگیری، نقش زبان آموز و نقش معلم زبان در کلاس ایجاد می کند، خواهد پرداخت. در ضمن، الگوی ساختارگرایی به عنوان الگوی مناسب تدریس زبان مبتنی بر فناوری، مورد بررسی قرار می گیرد و در انتها نیز یک طرح درس مبتنی بر این الگو ارائه خواهد شد.

کلید واژگان: فناوری اطلاعات و ارتباطات، رایانه، زبان آموزی به کمک رایانه، یادگیری به کمک رایانه، ارتباط به وسیله رایانه، الگوی ساختارگرایی.

Abstract

Using computers in language learning and teaching is not a very new phenomenon. With the introduction of the computer in the ELT classroom, the concept of learning, the role of teachers and the role of learners change considerably. This paper deals with these changes and offers a constructive model as the major educational theory relating to ICT integration into the language classroom. In this model, knowledge is constructed by the learner by drawing on prior knowledge and personal experience. An ICT- based lesson plan has been suggested showing how to use technology in the language classroom.

Key Words: Computer, Computer Assisted Instruction, Language Learning, Computer Mediated communication, Constructivist Model

فناوری اطلاعات و ارتباطات در یادگیری و یاددهی زبان چندین کاربرد متفاوت دارد که به دو گروه متمایز تقسیم می‌شوند: گروه اول نرم افزارهای عمومی^۱ را دربرمی‌گیرد که از جمله آن‌ها، می‌توان از برنامه‌های پردازش کلمه، نرم افزارهای سخنرانی، پست الکترونیکی و نرم افزارهای جست و جوی شبکه را نام برد. گروه دیگر نرم افزارهایی را شامل می‌شود که برای توسعه یادگیری زبان طراحی شده‌اند. این گروه از نرم افزارهای آموزش زبان، تحت عنوان مجموعه‌های «CALL»^۲ شناخته می‌شوند. این مجموعه‌ها در خدمت توسعه دانش زبانی قرار می‌گیرند تا زبان آموزان بتوانند با کاربرد این دانش، به فعالیت‌های زبان آموزی بپردازند. مجموعه‌های CALL از نظر محتوا به دو نوع متفاوت تقسیم می‌شوند:

نرم افزارهایی که محتوای ثابت دارند، به این مفهوم که معلم نمی‌تواند در محتوای زبانی آن‌ها تغییر ایجاد کند. نرم افزارهای چندرسانه‌ای و لوح‌های فشرده از این نوع نرم افزارها محسوب می‌شوند. از مجموعه‌های مشهور «محتوا ثابت» می‌توان نرم افزارهای "En Route"، "En Marcha"، و "Unterwegs" را نام برد.

نوع دیگر، برنامه‌های «محتوا آزاد» هستند که در آن‌ها امکان تغییر محتوای آموزشی توسط معلم وجود دارد. نرم افزارهای "Fun with texts" از شرکت کام‌سانت^۳ و مجموعه "The Authoring Site" از شرکت «ویندا سافت‌ور»^۴، مثال‌های شناخته‌شده نوع محتوا آزاد به حساب می‌آیند.

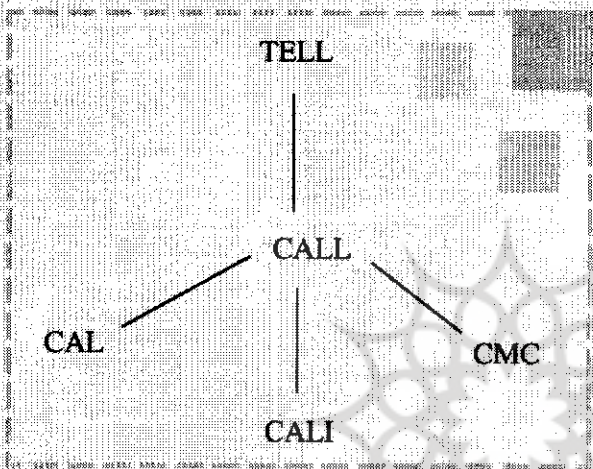
بعضی از برنامه‌های CALL تلفیقی از محتوا آزاد و محتوای ثابت هستند، اما تعداد آن‌ها بسیار اندک است. در این نوع نرم افزارها، معلم می‌تواند مثال‌های جدیدی به مثال‌های موجود در برنامه اضافه کند.

CALL یک اصطلاح تقریباً جدید است که در اواخر دهه ۱۹۸۰ رایج و جایگزین اصطلاح قدیمی تر «CALI»^۵ شد. CALI نوعی یادگیری برنامه‌ای معلم محور یا رویکرد رفتارگرایی بود و CALL با به کارگیری رویکرد ارتباطی و فناوری جدید، حیطه خود را گسترش داد.

CAI^۶ و CMC^۷ دو زیرمجموعه CALL هستند. بین این دو، از نقطه نظر امکاناتی که برای فراگیران و معلمان فراهم می‌کنند، تمایز آشکاری وجود دارد. CAI نرم افزاری است که برای آموزش زبان طراحی شده است. اوهاشی (۱۹۹۸)، CAI را مجموعه‌ای از تمرین‌های drill و practice می‌داند که هر تدریس گرامر و نوشتار مفید هستند. از طرف دیگر، CMC برای آموزش زبان طراحی نشده است و پیش‌تر به

برقراری ارتباط به وسیله رایانه از طریق پست الکترونیکی، گپ و کنفرانس می‌پردازد.

در اواخر دهه ۱۹۸۰، در مقابل اصطلاح جدیدتری با عنوان «TELL»^۸ به وجود آمد که توصیف دقیق‌تری از فعالیت‌های زبانی مبتنی بر فناوری ارائه می‌داد. اختلاف بین این دو، در کلمات Assisted به مفهوم «کمک کننده» و Enhanced به معنای «تقویت کننده» است که بیانگر تغییر در نقش و حیطه فناوری در یادگیری و یاددهی زبان است. به عبارت دیگر، فناوری فقط «کمک کننده» نیست، بلکه «تقویت کننده» است.

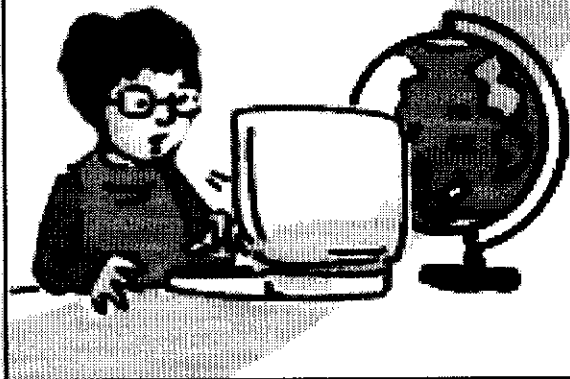
الگوی ساختارگرایی^۱

وقتی رایانه و فناوری وارد کلاس می‌شود، در مفهوم یادگیری، نقش معلمان و نقش فراگیران تغییر اساسی ایجاد می‌کند. بنابراین در تدریس زبان مبتنی بر فناوری، باید از الگویی استفاده کرد که بتواند همه این تغییرات را پیش‌بینی کند و در پیشبرد هدف‌های آموزشی کلاس مفید باشد. الگوی ساختارگرایی، الگوی جدیدی نیست، اما با رشد گسترده فناوری و اهمیت آن در زبان آموزی، بار دیگر این الگو مطرح شده است.

ایده اصلی این الگو آن است که فراگیران به طور فعال دانش و معلومات خود را بسازند. در واقع، اندیشه فراگیران دروندادها را از دنیای خارج کسب می‌کنند و یادگیری عبارت می‌شود از یک فعالیت ذهنی (ولفولک، ۱۹۹۳). نقش فناوری در آموزش، به طور گسترده‌ای در این الگو تبلور می‌یابد. با کاربرد این الگو در آموزش زبان، دانش زبانی به وسیله اتکا به معلومات قبلی و تجربیات شخصی در ذهن زبان آموز «ساخته» می‌شود.

برونر (۱۹۸۷) از اولین کسانی بود که به مفهوم «ساختن» توجه کرد. وی دو عنصر اساسی «ساختن» را در این دو مورد می‌داند:

LEARNING

این صورت، معلم نقش تسهیل کننده و راهنما را خواهد داشت. در واقع نقش معلم به طور قابل توجهی تغییر می کند و اهمیت بسیار زیادی می یابد. نقش جدید معلم، توسعه و گسترش یادگیری مستقل به عنوان تسهیل کننده، یاری رسان، مشاور، همکار، راهنما و تقویت کننده ارتباط در کلاس است.

روهفل و همیسترا (۱۹۹۵)

به بعد اجتماعی نقش معلم

می پردازند. آن ها معتقد هستند که معلم باید راه های توسعه روابط انسانی را در کلاس جست و جو کند و با گسترش یکپارچگی در گروه، سعی در برقراری اتحاد گروهی داشته باشد تا فراگیران بتوانند به صورت گروهی در فعالیت ها شرکت کنند.

نقش فراگیران در الگوی ساختارگرایی

کاربرد فناوری اطلاعات در کلاس درس، امکاناتی برای فراگیران مهیا می کند تا آنان در یک تجربه یادگیری فعال، اشتراکی و سازنده، درگیر شوند. فراگیران نباید مصرف کننده مطالب آموزشی باشند، بلکه باید بتوانند مسئولیت یادگیری خویش را برعهده بگیرند. یادگیری فعال مستلزم پردازش متفکرانه اطلاعات است. فراگیران باید بتوانند مطالعات خود را برنامه ریزی و عملکردشان را ارزیابی کنند.

راشوف (۱۹۹۲) در این خصوص می گوید که نقش فراگیران زبان به عنوان یک تجربه گر و پژوهشگر در کلاس، نباید نادیده گرفته شود. زبان آموزان باید فعالانه و آگاهانه فعالیت های کلاسی را کشف کنند.

فایده های فناوری اطلاعات در کلاس زبان

دیویس (۱۹۹۴) معتقد است، فناوری اطلاعات یکی از روش هایی است که منابع خارجی درون داد را به شکل معناداری در محدوده کلاس زبان طرح می کند. فراگیران به این نکته پی خواهند برد که با کاربرد زبان می توانند، به هدف های حقیقی خود دسترسی یابند. فناوری برای زبان آموزان این امکانات را فراهم می کند:

● افزایش ارتباط با سخنگویان بومی

۱. دانش به طور فعال توسط فراگیران ساخته می شود، و نمی توان آن را بدون فعالیت ذهنی از محیط فراگرفت.

۲. فهمیدن، فرایندی قابل تطبیق است که در اثر خواست و نیاز فراگیران به وجود می آید. لذا فراگیران نمی توانند دنیای خارج از ذهن خود را کشف کنند.

نظریه یادگیری ساختارگرایی را با برشمردن ویژگی های آن بهتر می توان شناخت (جاناسن و سایرین، ۱۹۹۹):

۱. دانش سازی به جای از بر کردن: توجه به «فرایند» به جای «محصول»، در مرکز دانش سازی قرار دارد؛ به این مفهوم که روش رسیدن به جواب از خود جواب مهم تر است. در واقع، فراگیر به طور فعال در یادگیری درگیر می شود و مسئولیت یادگیری خود را مشخصاً برعهده می گیرد.

۲. ارائه چندگانه یک واقعیت: استفاده کردن از مطالب متنوع در فرایند یادگیری موجب می شود، یک موضوع از زوایا و دیدگاه های متفاوتی مورد بررسی قرار گیرد و مهارت های تفکر انتقادی در فراگیران تقویت شود.

۳. تأکید روی تمرین های واقعی: این تمرین ها شامل مطالعات موردی مبتنی بر حل مسأله می شوند.

۴. تفکر روی تجربه های قبلی: فراگیران می کوشند، مفاهیم جدید را با تکیه بر معلومات قبلی و تجربه های شخصی یاد بگیرند، نه این که پاسخ ها را از معلم دریافت کنند.

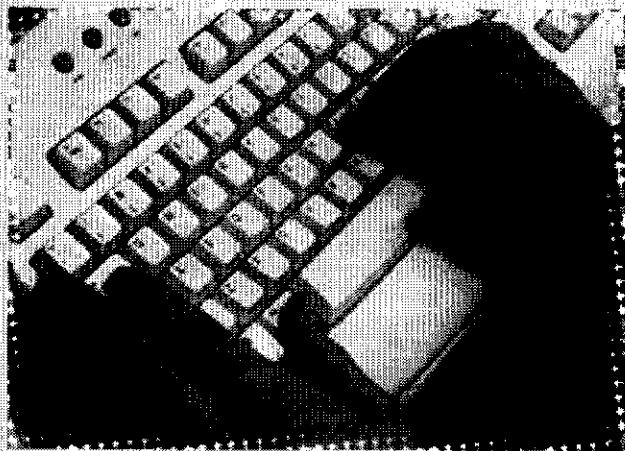
۵. تأکید بر یادگیری مبتنی بر همکاری: فراگیران همواره می توانند قبل از آغاز استفاده از رایانه و یا حین استفاده از آن و حتی پس از آن، درباره فعالیت خود بحث و تبادل نظر کنند و برای مراحل بعدی فعالیت برنامه ریزی کنند.

۶. گسترش استقلال فراگیر از معلم: فراگیران مسئولیت بیش تری در یادگیری به عهده می گیرند.

نقش معلم در الگوی ساختارگرایی

نام (۲۰۰۰) درباره نقش معلم در این الگو معتقد است، از نقطه نظر ساختارگرایی، مسئولیت اصلی معلم ایجاد و حفظ محیط حل مسأله و همکاری در کلاس است تا برای فراگیر این امکان فراهم شود که معلومات خود را بسازد. در

و تقریباً هر نوع وسیله دیگری که بتواند در دسترسی، تهیه و ارتباط با کلمات، صوت و تصویر، به ایجاد معنا کمک کند.

تجهیزات فناوری در کلاس زبان و کاربری آن‌ها

● پردازش کلمه: برای نوشتن نامه، گزارش، مقاله، خاطره و زندگینامه در مواد درسی نگارشی

● اینترنت: برای جست و جوی

اطلاعات، یافتن تصویرها، کسب اطلاعات درباره نویسندگان و بزرگان، یافتن شعر و جست و جوی موضوعات گوناگون

● طراحی Web page: توسط زبان آموزان برای معرفی خود و فعالیت های درسی در زمینه یادگیری زبان

● لوح های فشرده: لوح های فشرده آموزشی در زمینه مهارت های گوناگون و بازی های آموزشی

● خواندن متن های هم کنشی: برای لذت بردن از خواندن یک متن انگلیسی

● تمرین با تصویرهای دیجیتالی: بریدن و چسباندن تصویرها برای مصور کردن نوشته های خود

● ضبط صدا: صداگذاری روی متن ها، مصاحبه یا شخصیت های یک داستان و یا مصاحبه یا بزرگان تاریخ

● گرافیک: ترسیم شجره نامه خانوادگی

● بازی: بازی های کلمه سازی، دیکته و دستور زبان

● گپ: گفت و گو با زبان آموزان کشورهای دیگر درباره نحوه آموزش زبان در کشور آن‌ها

● پست الکترونیکی: نامه نگاری با دوستان، همکلاسی ها و معلم زبان

طرح درس مبتنی بر فناوری اطلاعات

موضوع: شناختن فردریش فروبل^{۱۱}

سطح: سال اول دبیرستان، دوره نظری

زمان: ۴۵ دقیقه

هدف ها

۱. تمرین مهارت های جست و جوی اطلاعات در اینترنت
۲. جمع آوری اطلاعات درباره فردریش فروبل
۳. آشنایی زبان آموزان با واژگان مربوط به زندگینامه ها

● ایجاد شوق و علاقه و افزایش انگیزه یادگیری

● سرگرم کننده بودن فناوری در کلاس

● دسترسی آسان و کم هزینه به منابع درسی به وسیله اینترنت

● امکان تمرین زبانی و شرکت در

فعالیت های اجتماعی در مباحث اینترنتی

● افزایش همبستگی اجتماعی و بالا بردن حس همکاری و تعاون در یادگیری

● استقلال زبان آموز از معلم در یادگیری مطالب جدید از طرف دیگر، فناوری برای معلمان زبان هم تسهیلات زیر را فراهم می کند:

● تهیه و تدارک مطالب آموزشی جدید برای هر یک از مهارت های چهارگانه زبان از طریق اینترنت

● ارتباط آسان با سایر همکاران در سراسر دنیا و تبادل نظر در مورد روش های نوین تدریس

● دسترسی سریع به اطلاعات جدید

● تسهیل تدریس

تجهیزات فناوری در کلاس زبان

در یک کلاس دیجیتالی زبان، تجهیزات زیر مورد نیاز است:

● فخته سفید هم کنشی^{۱۰}

● دوربین عکاسی دیجیتالی

● دوربین فیلم برداری

● وسایل صوتی

● فناوری رایانه

● ویدئو

● پروژکتور OHP

● اسکنر

● چاپگر

● لوح های فشرده

● دیسکت

● امکانات کنفرانس تصویری

● امکانات کنفرانس صوتی

نتیجه گیری و پیشنهادات

فناوری اطلاعات و ارتباطات همه عرصه های فعالیت های اجتماعی را دربر گرفته است. در عرصه آموزش زبان هم فناوری اطلاعات بسیار مؤثر بوده است. به تعبیر آیکن و آدیتیا (۱۹۹۷)، تعلیم و تربیت به جای این که در حصار چهار دیواری کلاس های سنتی محصور بماند، باید به سوی دنیای واقعی در حرکت باشد. فناوری اطلاعات امکانات جدیدی را در آموزش زبان مطرح کرده است. در این مقاله کوشش شد تا به این امکانات پرداخته شود و ضمن اشاره به تاریخچه کاربرد رایانه در کلاس آموزش زبان، به تحولات ناشی از ورود رایانه به کلاس درس، از جمله تغییر در مفهوم یادگیری، تغییر نقش معلمان و تغییر نقش فراگیران زبان در چارچوب نظریه ساختارگرایی پرداخته شد. تجهیزات ضروری فناوری برای کلاس زبان و کاربرد مؤثر آن ها در تدریس مهارت های چهارگانه زبان نیز مطرح گردید و در پایان، یک طرح درس نمونه ارائه شد. با این همه، کاربرد فناوری در کلاس زبان مشکلات خاص خود را دارد. از جمله مشکلات این کار می توان به این موارد اشاره کرد:

- کاربرد فناوری در کلاس به وقت و زمان کافی نیاز دارد که به نظر می رسد، با توجه به برنامه ریزی محدود آموزش زبان در مدرسه ها پیش بینی های لازم در این خصوص انجام نگرفته است.
- زبان آموزان و معلمان زبان باید از دانش رایانه ای کافی برخوردار باشند.
- امکان دسترسی به فناوری و تجهیزات مدرن رایانه ای برای همه مراکز آموزشی وجود ندارد و حتی بسیاری از فراگیران در منزل نیز به کامپیوتر دسترسی ندارند.
- در مواردی نیز که مراکز آموزشی دارای تجهیزات لازم هستند، میزان استفاده از این تجهیزات به علت آشنا نبودن معلمان با نحوه کاربری و روش تدریس مبتنی بر فناوری بسیار اندک است.
- برای بسیاری از دبیران زبان به روز کردن مهارت های رایانه ای بسیار مشکل است.

- ۴. تمرین گفتاری به وسیله معرفی فردریش فروبل به سایر همکلاسی ها
- وسایل فناوری: یک رایانه متصل به اینترنت با نرم افزار جست و جوی شبکه برای یک گروه ۲ تا ۳ نفره
- معلومات قبلی: مهارت جست و جوی اطلاعات در اینترنت

مراحل انجام کار

۱. فعالیت های قبل از استفاده از رایانه

- رایانه خاموش است و معلم زبان درباره واژگان ضروری مربوط به زندگینامه ها را روی تخته می نویسد و درباره آن ها توضیح می دهد.
- معلم از زبان آموزان می پرسد: وقتی به فروبل فکر می کنید، چه چیزی در ذهن شما زنده می شود؟

۲. فعالیت های حین کار با رایانه

- معلم از زبان آموزان می خواهد با مراجعه به سایت www.friedrichfroebel.com پاسخ سؤالات زیر را بیابند:
 - a. Where did Froebel live?
 - b. What was his father's name?
 - c. When did his mother die?
 - d. Why didn't Froebel like his books?
- زبان آموزان سایت های دیگری درباره فروبل خواهند یافت و به سایر گروه ها گزارش خواهند کرد.
- زبان آموزان تصویر فروبل را کمی و در فایل خاصی در برنامه word ضبط خواهند کرد. سپس اطلاعات فوری درباره وی را به شکل عبارت های کوتاه، زیر تصویر خواهند نوشت.

۳. فعالیت های پس از کار با رایانه

- معلم از زبان آموزان می خواهد، روی یک ورقه A۴ درباره جنبه های گوناگون زندگی فروبل مطالبی تهیه و برای ارائه در جلسه آینده آماده کنند.

References

- Aiken, R. M., Aditya, J. N. 1997. *The Golden Rule and the ten commandments of teleaching: harnessing the power of technology in education*. **Education and Information Technologies**, Vol. 2, London, UK.
- Birjandi, P. et al. 2003. *English Book one*. Tehran: **Ministry of Education Publication**.
- Bruner, J. S. 1987. *Towards a Theory of Instruction*. Oxford University Press.
- Davis, N. 1997. UK Case Study: Communication and Information Technology in UK Teacher Education, in: *Information Technologies in Teacher Education, Proceedings of a European Workshop*, University of Twente, Enschede, Netherlands.
- Davis G. 2004. INSET training materials for MFL teachers, Basic ICT training tasks & Multimedia training tasks. Online. Available at: www.ict411.com.
- Jonassen, David H. et al. 1999. *Learning with Technology: A Constructivist Perspective*. Columbus, Ohio: Merrill/Prentice-Hall.
- Ohashi. 1998. *Acquisition of Japanese Language*. In Z. Berge & M. Collins (Eds.), *Wired Together: The Online Classroom in K-12* (Vol. 4, pp. 161-170). New Jersey: Hampton Press.
- Rohfeld, R. W. & Hiemstra, R. 1995. *Moderating discussions in the electronic classroom*. In Berge, Z. & Collins, M., *Computer Mediated Communication and the Online Classroom*. 3-91-104- Cresskill NJ: Hampton Press.
- Ruschoff, B. 1993. Language learning and information technology: State of the Art. *Calico Journal* 10/3: 5-17.
- دو کاربرد فناوری در آموزش زبان توجه به نکات زیر توصیه می شود:
- فناوری اطلاعات و ارتباطات می باید در متن برنامه ریزی درسی قرار گیرد، در غیر این صورت بازدهی لازم را نخواهد داشت.
 - برای آن دسته از معلمان زبان که به رایانه دسترسی ندارند، کاربرد شکل های دیگر فناوری، از جمله استفاده از دوربین عکاسی، ویدئو، دوربین فیلم برداری، پروژکتور OHP، ضبط صوت و تلویزیون توصیه می شود. همچنین این معلمان می توانند از فراگیران بخواهند تا از رایانه های خانگی برای چاپ و انجام پژوهش استفاده کنند.
- زیر نویس
1. Generic softwares
 2. Computer Assisted Language Learning
 3. Camsoft
 4. Wida Software
 5. Computer Assisted Language Instruction
 6. Computer Aided Instruction
 7. Computer Mediated Communication
 8. Technology Enhanced Language Learning
 9. Constructivist Model
 10. interactive
 11. Friedrich Froebel
- Tam, Maureen. 2000. *Constructivism, Instructional Design, and Technology: Implications for Transforming Distance Learning*. *Educational Technology and Society*, 3(2), 50-60.
- Woolfolk, A. E. 1993. *Educational Psychology*. Boston: Allyn & Bacon.